

مرتضی عبدالحسینی

روزنامه نگار

مواجهه خانوار ها با تورم های بالا(۲۰ درصد به بالا) و به خصوص تورم مواد غذایی در سال ۹۹ و ۱۴۰۰ باعث شده قدرت خرید مردم در این بخش آسیب جدی ببیند و مصرف آنها نیز کاهش یابد. درواقع این کاهش مصرف از پوشاک و... شروع شده و در وهله آخر به مواد غذایی رسیده است. قبلا دیده بودیم که با افزایش قیمت اقلام پروتئینی مانند گوشت قرمز، مصرف آنها کاهش پیدا کرده و مردم به دنبال خرید مرغ صف کشیده اند. درحال حاضر نیز قیمت برنج ایرانی و خارجی در یک سال گذشته بیش از دوبرابر شده و همین موضوع خانوار ها را به صرافت کالاهای جانشین انداخته است. احتمالا مصرف بیشتر ماکارونی و قفس های خالی ماکارونی در فروشگاه ها و همچنین صف های نانوائی ها حکایت از کاهش بسیار زیاد مصرف برنج در بین خانوار های ایرانی داشته باشد. براساس محاسبه انجمن واردکنندگان برنج، تنها ۱۵ میلیون نفر در ایران توانایی استفاده مستمر و به اندازه از برنج را دارند. مشخص است که با تورم عمومی بالا، هزینه تولید برنج (افزایش دستمزد کارگران، حمل ونقل و...) هم افزایش پیدا کرده و قیمت آن بالا می رود، اما می توان سه دلیل بسیار مهم دیگر را نیز نام برد؛ ۱. واردات برنج در ۶ ماهه سال جاری در مقایسه با ۶ ماهه ۱۳۹۹ بیش از دوبرابر و درمقایسه با سال ۹۸ بیش از ۶ برابر کاهش پیدا کرده. میانگین واردات برنج در ۶ ماهه ابتدای هرسال در پنج سال اخیر ۷۵۰ هزار تن بوده که در سال جاری ۵۲۵ هزار تن کمتر وارد شده است. به منظور رفع این مشکل وزارت جهاد کشاورزی هرچه سریع تر باید فکری به حال قانون ممنوعیت واردات فصلی (از ابتدای مرداد تا پایان آبان ماه) کند و آن را ولو به صورت موقت لغو کند، ۲. خشکسالی بی سابقه و کاهش ۱۸ درصدی تولید برنج در سال جاری، ۳. حذف برنج از لیست کالاهایی که دلار ۴۲۰ دریافت می کردند، ۴. سوء استفاده واسطه ها و دلالان و احتکار بسیار بالای برنج ایرانی که منابع محلی در مناطق شمالی در گفت وگو با «فرهیختگان» آن را تایید کرده اند. درمجموع این عوامل باعث کاهش موجودی برنج در سطح بنکداران و خرده فروشان، همزمان افزایش قیمت ها و در نتیجه کاهش مصرف است.

قیمت برنج دوبرابر شده است

براساس داده های مرکز آمار، برنج ایرانی در شهریور نسبت به مرداد با قیمت ۱۱ درصد بیشتر فروخته شد. این درحالی است که هرکیلو از این کالا در شهریور ۹۹، به قیمت میانگین ۳۰ هزار تومان فروخته شد و پس از صعود در پاییز، در بهمن ماه هم قیمت به هر کیلو ۳۰ هزار تومان بازگشت. سپس در اوج خریدهای شب عید کیلویی ۲۳ هزار تومان قیمت خورد و با کیلویی ۳۵ هزار تومان امسال را شروع کرد. شرایط قیمتی این قلم از سبد خانوار در بهار امسال ن سودمندی قبل از اجرای ممنوعیت واردات برنج خارجی نوسان خاصی نداشت. اما در تیرماه با توجه به آغاز ممنوعیت واردات برنج و کاهش تولید (تحت تاثیر خشکسالی) قیمت برنج روی ریل صعودی افتاد. دولت به رسم هرسال در زمان برداشت محصولات شالیزارهای شمال، واردات برنج خارجی را با هدف حمایت از برنج ایرانی ممنوع می کند، اما هرسال یکی از دلایل افزایش قیمت برنج، عدم واردات نمونه خارجی آن است؛ چراکه شالیزارهای کشور توان پاسخگویی به تقاضای کل بازار را ندارد. افزایش قیمت برنج ایرانی از تیرماه شروع شد و به گزارش مرکز آمار ایران، در شهریورماه به طور متوسط کیلویی ۴۲ هزار تومان فروخته شد. البته مشاهدات میدانی «فرهیختگان» در روزهای اخیر حاکی از فروش برنج ایرانی کیلویی ۵۵ تا ۶۰ هزار تومان است که درمقایسه با مهر سال گذشته، قیمت آن تقریبا دوبرابر شده است. البته افزایش قیمت برنج های خارجی از این نیز بیشتر بوده، به طوری که یک کیسه ۱۰ کیلویی برنج هندی ۱۰۰ هزار

یادداشت

توحید ورستان از دهه هفتاد قرن دانشجوی دکتری اقتصاد نفت گذشته، کشورهای حاشیه خلیج فارس به طور جدی در اندیشه تنوع بخشیدن به اقتصاد و عدم تکیه بر نفت بودند تا اقتصاد خود را در برابر نوسانات بازارهای جهانی نفت محافظت کنند. از همین روی بسیاری از کشورهای شورای همکاری خلیج فارس هدف تنوع بخشیدن به منابع درآمدی اقتصاد را در برنامه های پنج ساله خود گنجانند، حتی عربستان سعودی در قالب چشم انداز ۲۰۲۰ به دنبال تحقق این موضوع است. اما شعار تنوع بخشی به دلیل عدم وجود چشم انداز استراتژیک در اجرا، از یک برنامه به برنامه دیگر بدون نتیجه ملموس حرکت کرده است.

ثروتی که تمام می شود

ترس از اتمام منابع نفت، تصمیم گیرندگان کشورهای حاشیه خلیج فارس را نگران کرده است. گزارشی که توسط موسسه بروکینگز منتشر شد؛ نشان می دهد ذخایر نفت و گاز این کشورها در دراز مدت به پایان می رسد و بحرین و عمان در وضعیت سختی قرار می گیرند؛ زیرا براساس برآوردها ذخایر بحرین ظرف یک دهه و عمان ۲۵ سال آینده به اتمام خواهد رسید. در میان مدت انتظار می رود درآمدهای نفتی در پاسخ به کاهش تقاضای جهانی قبل از سال ۲۰۴۰ کاهش یابد. درحال حاضر کشورهای حوزه خلیج فارس استفاده از دارایی های مالی به ارزش ۱۰۰۰ میلیارد دلار را که طی دهه ها در صندوق های ثروت ملی بین نسلی انباشته اند، آغاز کرده اند. همچنین صندوق بین المللی پول پیش از همه گیری کرونا برآورد کرده بود اگر کشورهای شورای

اقتصاد

چرا برنج نجومی شد؟

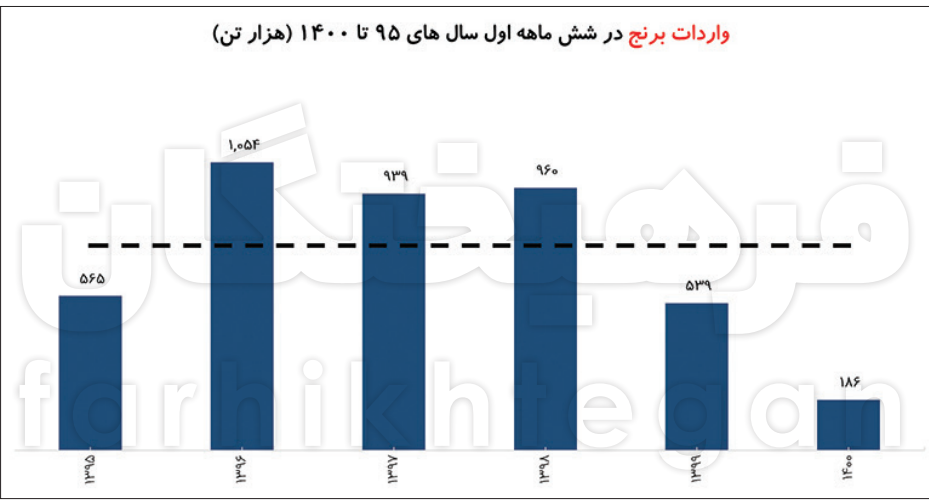
کاهش واردات و خشکسالی

برنج و کاهش مصرف آن شده که باتوجه به وضعیت موجود، ادامه دار خواهد بود.

شمالی ها از انبارهای پر و احتکار برنج می گویند

برخی از کالاهای در زندگی روزمره مردم نقش اساسی دارند که یکی از این کالاهای اساسی «برنج» است. در کل مرغ، برنج، روغن، لبنیات و نان جزء کالاهایی هستند که در زندگی مردم نقش اساسی دارند. خانوار های ایرانی حداقل یک بار در روز از برنج استفاده می کنند که با لا رفتن قیمت این کالا به هر دلیلی روی زندگی مردم تاثیر مستقیم خواهد گذاشت. به طور مثال هم اکنون که قیمت یک کیسه برنج ایرانی ۳۰ کیلویی تقریبا یک میلیون و ۸۰۰ هزار تومان (به عبارتی کیلویی ۵۵ هزار تومان) و یک کیسه ۱۰ کیلویی برنج خارجی حداقل ۳۰۰ هزار تومان شده، نشان می دهد این نرخ برای مردمی که درآمد زیادی ندارند بسیار سنگین است و برای مثال اگر یک خانواده بخواد میهمانی بدهد، با احتساب سایر مخارج هزینه های

تنوع سازی اقتصاد نفتی کشورهای عربی؛ از شعار تا عمل

مهم ترین شاخص هاست، زیرا به تعداد محصولات صادراتی، بازارها و ارزش نسبی محدود می شود. الکویتی همچنین به مجموعه ای از موانع پیش روی تنوع ناشی از ماهیت اقتصاد رانتی اشاره می کند، از جمله اشتغال در بخش دولتی، اندازه بزرگ بخش املاک و مستغلات، جهت گیری سیستم مالی، درصد پایین صادرات غیرنفتی و ترجیح بخش تجاری برای مصرف داخلی که از محل درآمدهای نفت تامین می شود. به گفته الکویتی این موضوع به نوبه خود؛ بر کیفیت آموزش، رهبری، نوآوری، ترجیح اشتغال در بخش دولتی و هدایت بیشتر سرمایه گذاری ها به سمت مناطق کم بهره ور تاثیر می گذارد و روند یکپارچگی را تضعیف می کند.

معضلات مختلف

عبدالله الخاطر، کارشناس اقتصادی قطری، گفت تلاش ها برای تنوع بخشیدن به اقتصادهای خلیج فارس با معضلات زیادی همراه بوده است. از جمله این معضلات؛ وابستگی کشورهای خلیج فارس به فعالیت های اقتصادی مشابه، به ویژه در ارتباط آنها با بازارهای انرژی و اکتشاف و حفاری است. وی همچنین باور دارد فقدان سنت های صنعتی در جامعه ای که متکی به ماهیگیری و تجارت بود و نبود ساختارهای صنعتی یا اداری نیز یکی از دلایل آن است. وابستگی صنایع به واردات، توسعه و تنوع صنایع را به ویژه در شرایط رقابت قیمت دشوار کرده است. وی بر ضرورت تأسیس شرکت ها، پروژه ها و اتحادیه هایی که هنوز تشکیل نشده اند، تأکید می کند و

بگیرند و اجازه دهد واردات کمی بیشتر شود تا فشار از روی بازار نیز برداشته شود.» البته در این مورد اصغر سلیمی، عضو کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی چندی پیش گفته بود: «احتکار برنج، قیمت این محصول را بالا می برد که دولت باید جلوی دلالان را بگیرد تا مردم از حداقل های زندگی محروم نشوند. مجلس نیز تذکرات لازم را به وزارت جهاد کشاورزی، صمت و اقتصاد خواهد داد و از آنها می خواهیم که جواب قانع کننده ای بدهند و سریع تر وارد عمل شوند.»

واردات برنج ۵۲۵ هزار تن آب رفت

بررسی آمارهای کمرك ایران نشان می دهد در ۶ ماهه امسال ۱۸۶ هزار تن برنج خارجی وارد کشور شده که این میزان در ۶ ماهه سال ۱۳۹۹ حدود ۵۳۹ هزار تن و در ۶ ماهه سال ۱۳۹۸ هم یک میلیون و ۲۰ هزار تن بوده است. به عبارت دیگر، میزان واردات برنج در ۶ ماهه امسال ۶۶ درصد کمتر از برنج وارداتی ۶ ماهه سال گذشته و ۸۲ درصد کمتر از برنج وارداتی ۶ ماهه سال ۹۸ است. در کشور ما براساس یک قانون قدیمی ممنوعیت فصلی واردات برنج از ابتدای مردادماه تا پایان آبان ماه اعمال خواهد شد و طبق اعلام وزارت صمت، تنها برنج هایی که قبل از ۳۱ تیرماه دارای قبض انبار و اعلامیه ورود و همچنین ثبت سفارش باشند امکان اظهار و ترخیص دارند و خارج از آن به بعد از آن ممنوعیت می رسد. منبع واردات چهار ماهه برنج همه ساله از اول مرداد در کشور اجرا می شود و هدف آن نیز حمایت از تولیدات داخلی و کشاورزان در هنگام برداشت محصول داخلی عنوان می شود. البته در سال ۹۹ به دلیل کمبود ذخایر و تحریم ها ممنوعیت فصلی برای واردات برنج اعمال نشده بود، به همین دلیل است که آمار واردات برنج در ۶ ماهه اول ۱۳۹۹ بیش از سه برابر واردات برنج در ۶ ماهه ابتدایی سال جاری است. حتی سالها است که در سال ۹۸ باوجود اعمال محدودیت های وارداتی در ۶ ماهه ابتدایی سال بیش از یک میلیون تن برنج وارد شده که عمده آن در ماه های اردیبهشت، خرداد و تیر بوده و ۶ برابر واردات در سال ۱۴۰۰ را رقم زده است. واردات ۱۸۶ هزار تن برنج در ۶ ماهه اخیر همان طور که در جدول می ببیند کمترین رقم واردات در یک دهه اخیر است. براساس آمارها میانگین واردات برنج در ۶ ماهه ابتدایی هرسال در طول ۵ سال اخیر ۷۵۰ هزار تن بوده که در سال جاری با واردات تنها ۱۸۶ هزارتن برنج درواقع ۵۶۵ هزارتن برنج کمتر وارد شده که رقم بالایی است. مثلا در سال ۹۶ بیش از یک میلیون تن وارد شده است. البته کمبود برنج وارداتی مخالفانی در وزارتخانه های کشاورزی و صمت دارد. آنها معتقدند کمبودی در بازار وجود ندارد و شرکت بازرگانی دولتی ایران در همین مورد ماموریت ساماندهی بازار برنج را پیدا کرده است. فعالان بازار برنج معتقدند: «در سال های قبل شرکت بازرگانی دولتی ایران با توجه به ذخایر احتیاطی خود با تزریق برنج به بازار از افزایش قیمت ها جلوگیری می کرد. در سال جاری نیز وزیر جهاد کشاورزی دستور داده است تا شرکت بازرگانی دولتی ۱۰۰ هزار تن از محل ذخایر احتیاطی، برنج به بازار تزریق کند که این میزان تنها می تواند پاسخگوی نیاز چند هفته کشور باشد.» آنچه مشخص است، قانون ممنوعیت واردات فصلی که سابقه طولانی دارد هنگامی اثرگذار خواهد بود که قبل از شروع محدودیت ها، میزان قابل توجه و کافی واردات انجام شود و در ادامه با تزریق برنج های داخلی، بازار به تعادل نسبی دست یابد، اما در وضعیت فعلی و با توجه به اینکه میزان واردات در سال جاری قبل از شروع محدودیت ها بسیار کمتر از سال های قبل بوده، نه این قانون و نه ذخایر نه چندان زیاد شرکت بازرگانی دولتی نمی تواند پاسخگوی فشار تقاضا و افزایش قیمت ها در بازار برنج باشد، بنابراین لازم است محدودیت فعلی برداشته شود، زیرا بازار تحمل چهارماه ممنوعیت از مهرماه را ندارد و منجر به ادامه افزایش قیمت این محصول برای مصرف کننده می شود. با رفع ممنوعیت فصلی واردات علاوه بر تامین بهنگام این محصول، شوک مثبتی به بازار داده می شود.

معتقد است که فرهنگ تثبیت شده جامعه، پیگیری صنعتی شدن یا تنوع بخشیدن به اقتصاد را به موضوعی عجیب تبدیل کرده است که ابتکارات شخص از سوی مقامات، نهادهای عمومی و جامعه حمایت مالی نمی شود.

حرکت جدی

در سال های اخیر، مشاهده شده است کشورهای حوزه خلیج فارس تلاش های جدی تری را جهت تنوع بخشیدن به اقتصاد خود با حمایت از بخش های مختلف انجام می دهند؛ با درک اینکه این مدل های تنوع به خودی خود پایدار نیستند و باید راه را برای توسعه بخش خصوصی واقعی و محیطی مناسب برای تجارت و کارآفرینی باز کرد. کشورهای حاشیه خلیج فارس برنامه های متنوع سازی آغاز کرده و تنوع اقتصادی را در بیش ملی خود قرار داده و کمپنهایی را برای ادغام بخش خصوصی در فعالیت های اقتصادی فعلی ایجاد کرده اند. حال در کمی می شود شرکت های کوچک و متوسط سنگ بنای تلاش های متنوع سازی هستند، زیرا رشد آنها فرصت های شغلی و ارزش اقتصادی واقعی را ایجاد می کند. این اقدامات با ایجاد مناطق آزاد تجاری و مناطق ویژه اقتصادی که به جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی کمک می کند و راه اندازی واحدهای و مراکز نوآوری در سیستم های آنها مانند منطقه سرمایه گذاری بین المللی بحرین، پارک علم و فناوری قطر به اوج خود رسید. همچنین برنامه های تنوع سازی اقتصاد خلیج فارس شامل اصلاحات آموزشی است که مهارت های فارغ التحصیلان را با نیازهای بازار مطابقت می دهد.